СТАТИСТИЧНІ МЕТОДИ ОЦІНКИ РІВНЯ БЕЗРОБІТТЯ ТА БІДНОСТІ У ВОЄННИЙ І ПОВОЄННИЙ ПЕРІОДИ

Гармаш Катерина Олександрівна,
здобувачка першого «бакалаврського» рівня вищої освіти;
Головач Наталія Анатоліївна,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри статистики та економетрії;
Державний торговельно-економічний університет

Статистичні методи оцінки рівня безробіття та бідності набувають особливого значення в контексті військових дій та післявоєнного відновлення країни, а загальна проблема безробіття та бідності є однією з найактуальніших соціально-економічних проблем суспільства сучасності. Військові дії, порушення владної вертикалі, руйнування інфраструктури та розрив певних міжрегіональних зв'язків призводять до зростання рівня безробіття та посилення бідності серед населення. Ці проблеми дають привід для дослідження та пошуку ефективних шляхів їх вирішення.

Через повномасштабне вторгнення та руйнації наразі в Україні все ще спостерігається високий рівень безробіття. Відповідно до оцінок Національного банку України, рівень безробіття в країні у 2022 році становив 21%, а за прогнозами на 2024 рік очікувалось його зниження до 14%. Водночас за даними Міністерства економіки, дефіцит робочої сили протягом наступного десятиріччя становитиме близько 4,5 млн осіб [1].

Проблемі безробіття та бідності насправді присвячено чимало наукових праць дослідників. Зокрема, питання оцінки рівня бідності та методів її подолання розглядали такі науковці, як В. Мандибура, Н. Харченко, Е. Лібанова, І. М. Бабак, В. М. Гейєць, О. А. Грішнова, О. В. Макарова, О. Ф. Новікова, В. М. Новіков, Л. М. Черенько, С. В. Полякова та ін [2, с. 69]. У своїх дослідженнях вони приділяли увагу економічній природі бідності, концепціям оцінки бідності, диференціації доходів населення, ефективності соціальної політики та іншим пов'язаним питанням.

Одна із найголовніших проблем в оцінці рівня безробіття та бідності в Україні є невідповідність офіційної статистики реальній ситуації. Регулярні опитування домогосподарств, які раніше проводила Державна служба статистики України, були припинені через війну, а це ускладнює точність оцінок. Крім того, значна частина населення або перебуває на тимчасово окупованих територіях, або мігрувала за кордон, що також впливає на правдивість статистичних даних. Також проблемою є й структурне безробіття. Воно виникає через невідповідність кваліфікації кандидатів вимогам ринку праці. Внаслідок війни змінилася структура зайнятості, зросла важливість і активність жінок на ринку праці, більш посилилася роль ветеранів та осіб з інвалідністю. Однак, попри дефіцит кадрів, роботодавці стикаються з проблемою недостатньої кваліфікації претендентів на відкриті вакансії [1]. Але насправді в ці періоди

потрібним аспектом проблематики є потреба в розробці методів прогнозування рівня безробіття та бідності. Статистичні моделі повинні будуть враховувати фактори відновлення економіки, реінтеграції військовослужбовців у цивільне життя та відбудови зруйнованої інфраструктури.

Для оцінки рівня бідності в Україні використовуються різні методи та показники. Зокрема, визначається межа бідності, яка може базуватися на абсолютному або відносному критеріях. Абсолютна бідність вимірюється шляхом порівняння доходів населення з прожитковим мінімумом, тоді як відносна бідність визначається на основі медіанного рівня доходів у суспільстві. Окрім рівня бідності, важливо оцінювати й глибину бідності, тобто наскільки доходи бідного населення відстають від визначеної межі бідності. Для цього розраховуються такі показники, як середній дефіцит доходу бідного населення та коефіцієнт глибини бідності. Ці показники дають змогу визначити, наскільки серед бідного населення переважає вкрай бідне населення [2, с. 70-71]. Але для розв'язання проблем можна впровадити комплексний підхід, який буде містити в собі використання сучасних цифрових технологій для збору даних, застосування методів непрямої оцінки показників та розробку адаптивних статистичних моделей. Особливу увагу слід приділити використанню big data та методів машинного навчання для аналізу соціально-економічних показників.

Подолання безробіття та бідності в Україні потребує впровадження сукупних заходів, які будуть спрямовані на відновлення економіки, створення нових робочих місць, підвищення кваліфікації працівників та надання державної підтримки вразливим верствам населення. Важливим напрямком є розвиток програм перепідготовки та підвищення кваліфікації. Наприклад, існують такі ініціативи, як Skills Alliance for Ukraine, вони можуть допомогти зниженню рівня безробіття та заповнити дефіцит кваліфікованих працівників.

Деякі дослідники, зокрема Г. Спенсер, вважають, що бідність стимулює людський розвиток і неприпустимим є втручання держави у природний розвиток суспільства. Натомість інші науковці, такі як П. Таунсенд, наголошують на необхідності державної підтримки бідних верств населення та створення умов для їх соціальної інтеграції [4, с. 148]. На нашу думку, для ефективного подолання безробіття та бідності необхідне поєднання спільних зусиль держави, бізнесу та громадянського суспільства, спрямованих на створення вигідних умов для працевлаштування, підвищення доходів населення та надання особливої уваги та допомоги найбільш вразливим групам.

Окрім економічних заходів, у подоланні бідності може теж допомогти соціальна політика держави. Вкрай важливо забезпечити населення доступом до якісної освіти, медичних послуг, гідних умов праці та проживання. Особливу увагу слід приділяти підтримці ветеранів, сімей УБД з дітьми, людей з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб та інших вразливих категорій населення, але для ефективного покращення ситуації бідності необхідно не лише надавати допомогу тим, хто її потребує, а й створювати умови для самозабезпечення та економічної самостійності. Це передбачає розвиток підприємництва, впровадження більших інвестицій, створення нових робочих

місць та підвищення конкурентоспроможності економіки [3]. В додаток, потрібно зазначити, що важливою деталлю оцінки рівня бідності є визначення реального прожиткового мінімуму, який би враховував фактичні потреби населення. В Україні спостерігається значний розрив між законодавчо встановленим прожитковим мінімумом та його фактичним значенням, а це призводить до заниження показників бідності та недостатнього забезпечення соціальних гарантій [4, с. 149-150].

На нашу думку, для подолання повоєнного та післявоєнного безробіття та бідності необхідно розробити довгострокову стратегію соціально-економічного розвитку, яка б враховувала демографічні виклики, потреби ринку праці для відновлення економіки. Потрібна саме така стратегія, яка зможе передбачити якщо не всі, то більшу частину заходів щодо розвитку інфраструктури, підтримки підприємництва, залучення інвестицій, створення сприятливого бізнес-середовища та забезпечення соціального захисту населення.

Щодо статистичних методів, то на нашу думку, ефективним рішенням було б створення інтегрованої системи статистичного моніторингу, яка б поєднувала офіційну статистику, результати соціологічних опитувань та інформацію з альтернативних джерел. Це дозволило б отримати більш повну картину соціально-економічної ситуації та підвищити точність оцінок та прогнозів. Також для удосконалення методології можна розробити спеціальні індекси та показники, які будуть ще додатково враховувати специфіку воєнного та повоєнного періодів. Зокрема, наприклад, впровадити індекс економічної вразливості домогосподарств та показник потенціалу відновлення зайнятості.

Отже, можемо зазначити, що у повоєнний період важливо розробити нові методи оцінки ефективності соціальних програм і підтримки населення. Статистичний аналіз повинен забезпечити основу для прийняття обґрунтованих управлінських рішень і оптимального розподілу ресурсів під час відбудови країни. Для ефективної оцінки рівня безробіття та бідності необхідно оновити методологічний апарат статистичних досліджень, враховуючи специфіку кризових умов.

Загалом проблема безробіття та бідності в Україні залишається серйозною, і для її вирішення потрібен комплексний підхід, що передбачає координацію зусиль держави, бізнесу та громадянського суспільства. Статистичні методи оцінки важливі для розуміння масштабів проблеми та розробки ефективних програм соціально-економічного відновлення, але лише системний підхід та послідовна реалізація соціально-економічних реформ дозволять покращити ситуацію та забезпечити кращий рівень життя для всіх громадян.

Список використаних джерел

1. Студеннікова І. Ринок праці в умовах війни: демографічні виклики для України. *Укрінформ – актуальні новини України та світу*. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3909003-rinok-praci-v-umovah-vijni-demograficni-vikliki-dla-ukraini.html (дата звернення: 26.10.2024).

2. Панчишин Т., Вдовин М. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СТАТИСТИЧНОЇ ОЦІНКИ БІДНОСТІ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ. *ВІСНИК ЛЬВІВ. УН-ТУ*. 2009. № 42. С. 69–71. URL: https://www.researchgate.net/publication/361607995_TEORETICNI_ASPEKTI_STATISTICNOI_OCINKI_BIDNOSTI_NASELENNA_V_UKRAINI (дата звернення: 26.10.2024).

3. Безробіття в Україні в період повномасштабної війни. *НІСД Національний Інститут Стратегічних Досліджень*. URL: https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/bezrobittya-v-ukrayini-v-period-povnomasshtabnoyi-viyny (дата звернення: 26.10.2024).

4. Волошин О., Галайко Н. БІДНІСТЬ В УКРАЇНІ: МЕТОДИ ЇЇ ОЦІНКИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ. *Соціально-правові студії / Social & Legal Studios*. 2020. № 1 (7). С. 148–150. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2840/1/22.pdf (дата звернення: 26.10.2024).

ВПЛИВ РИЗИКІВ НА СТАТИСТИКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Кінзерська Наталія Вікторівна,
здобувачка ступеня доктора філософії,
кафедра обліку, аудиту та оподаткування;
Національна академія статистики, обліку та аудиту

Впровадження воєнного стану в Україні вплинуло як на діяльність суб'єктів господарювання так і на статистичні дослідження та статистику зовнішньоекономічної діяльності. Особливий вплив на проведення статистичних досліджень в сфері зовнішньоекономічної діяльності здійснюють ризики, управління якими в умовах воєнного часу є складнішим та потребує удосконалення. Здійснення зовнішньоекономічної діяльності в умовах невизначеності та підвищеного ризику значних економічних втрат зумовлюють необхідність їх врахування при проведенні статистичних досліджень. Воєнний стан в Україні призвів до переосмислення та перегляду стратегії та пріоритетів здійснення зовнішньоекономічних відносин, актуалізував пошук нових ринків продажу товарів, пошук потенційних покупців на іноземних ринках. Наслідками проведення бойових дій та воєнного стану є зміна географічного поширення товарів та логістики, зменшення обсягів експортно-імпортних операцій торгівельних підприємств у зв'язку з обмеженням доступу до деяких ринків збуту та постачальників, коливання валютних курсів, виникнення проблем з своєчасністю оплати інвойсів та виконання договірних зобов'язань перед нерезидентами.

Підтримуємо позицію У. С. Савків, Г. В. Сидор, А. О. Тимків, що «Глобальна економічна криза, яку спричинила війна, значно підвищує рівень